

สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้ เชียงใหม่

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว
เพื่องานส่งเสริมเกษตร

โดย

นำชัย ทนุผล นิรมิต กิจรุ่งเรือง

2525

ฉันทนันทนาการ
จาก
ชวาทิตา สว. ๐๖๓๓๓ สอนวิชาไทย

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว
เพื่องานส่งเสริมเกษตร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
การตรวจเอกสาร	2
วิธีการวิจัย	4
สถานที่ดำเนินการวิจัย	4
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	4
การเก็บข้อมูล	4
วิธีวิเคราะห์ตัวเลขและประเมินข้อมูล	5
ผลการศึกษาและวิจารณ์	6
ประวัติของหัวหน้าครอบครัว	6
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	8
ปัญหาสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกร	19
สิ่งที่เกษตรกรต้องการ	21
สรุปผลการวิจัย	22
ข้อเสนอแนะ	25
บรรณานุกรม	27

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1.	แสดงเพศของหัวหน้าครอบครัว	6
2.	แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัว	7
3.	แสดงระดับการศึกษาของเกษตรกร	8
4.	แสดงจำนวนพื้นที่ของเกษตรกรที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตร	8
5.	แสดงลักษณะอาชีพหลักของเกษตรกร	10
6.	แสดงลักษณะพื้นที่ของเกษตรกรที่ได้รับน้ำชลประทาน	10
7.	แสดงผลผลิตเฉลี่ยของข้าวในการทำนาของเกษตรกร	11
8.	แสดงจำนวนสัตว์เลี้ยงที่เกษตรกรมีอยู่ในครอบครัว	12
9.	แสดงลักษณะของการถือครองที่ดิน	13
10.	แสดงลักษณะการเลี้ยงค่าเช่าที่ดินของเกษตรกร	14
11.	แสดงการเปรียบเทียบจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกพืช นอกฤดูการหลังการเก็บเกี่ยวข้าว	15
12.	แสดงพืชแต่ละชนิดที่เกษตรกรปลูกนอกฤดู	16
13.	แสดงจำนวนเนื้อที่สำหรับปลูกพืชนอกฤดู	17
14.	แสดงรายได้ของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา	18
15.	แสดงอุปกรณ์การเกษตรที่มีอยู่ในครอบครองของเกษตรกร	19
16.	แสดงการเปรียบเทียบปัญหาสำคัญในการประกอบอาชีพ เกษตรกรของเกษตรกร	20
17.	แสดงจำนวนเปอร์เซ็นต์ และอันดับของข้อเสนอความคิดเห็น ที่เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือ	21

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว
เพื่องานส่งเสริมเกษตร

โดย

นำชัย หนุผล สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร
นิรมิต กิจรุ่งเรือง สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
เชียงใหม่

บทคัดย่อ (Abstract)

การดำเนินงานวิจัย ที่ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร หมู่บ้าน-
ห้วยแก้วนี้ มีจุดมุ่งหมาย คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินอาชีพของเกษตรกร 3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขและข้อเสนอ
แนะของเกษตรกร ในสิ่งที่เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือ จากผลการวิจัยปรากฏว่าเกษตรกร
ผู้กรอกแบบสอบถามให้ข้อมูลโดยสรุปได้ดังนี้

สถานภาพทางเศรษฐกิจ เกษตรกรส่วนใหญ่ (74.63%) มีจำนวนเนื้อที่ที่ใช้ใน
การประกอบการเกษตรระหว่าง 1-5 ไร่ อาชีพหลักคือการทำนา (88.06%) ส่วนมากเป็นพื้นที่
ที่ได้รับน้ำชลประทาน (44.78%) เกษตรกรส่วนมาก (41.79%) มีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 41-50
ตันต่อไร่ จำนวนสัตว์เลี้ยงที่เกษตรกรมีส่วนมากคือไก่ (82.57%) ส่วนการถือครองที่ดินนั้นส่วน
ใหญ่ (74.63%) มีที่ดินเป็นของตนเอง และเกษตรกรส่วนมาก (82.09%) มีการปลูกพืชนอก
ฤดูกาล ส่วนใหญ่ (28.40%) เป็นถั่วลิสง ซึ่งมีพื้นที่ปลูกอยู่ ระหว่าง 1-5 ไร่ สำหรับรายได้ของ
เกษตรกรส่วนมาก (47.76%) มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 5,000-10,000 บาทต่อปี และอุปกรณ์
การเกษตรที่เกษตรกรมีในครอบครองส่วนใหญ่ (68.97%) เป็นเครื่องพญาแบบอึดลมสะพายหลัง
เท่านั้น

ปัญหาสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกร : ปัญหาเกี่ยวกับการตลาดเป็นปัญหาสำคัญอันดับ 1 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาเกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภค, การขาดแคลนเงินทุน, การขาดอุปกรณ์การเกษตร และปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล, การเลี้ยงสัตว์หรือปัญหาเกี่ยวกับการสาธารณสุข ความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในหมู่บ้านนั้น เป็นปัญหาอยู่ในระดับเล็กน้อยเท่านั้น

สิ่งที่เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือจากสถาบันฯ : เกษตรกรส่วนมาก 35.82% มีความต้องการให้เจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ ใ้การเยี่ยมชมและส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้านให้บ่อยครั้งขึ้น และต้องการให้สถาบันฯ มีโครงการส่งเสริมอาชีพเกษตรแบบเน้นหนัก เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรในหมู่บ้านห้วยแก้วให้เจริญขึ้นในทุกด้าน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย (Recommendations) มีดังนี้ :

1. ในการวางแผนโครงการส่งเสริม ควรให้เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ เพื่อที่จะสามารถให้การเยี่ยมชมและให้คำแนะนำแก่เกษตรกร
2. ควรให้มีการส่งเสริมอาชีพหลักคือการทำนา และการปลูกพืชนอกฤดูกลางด้วย
3. ควรให้มีการจัดทำแปลงสาธิตการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกร
4. ควรให้มีการฝึกอบรมในด้าน การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในหมู่บ้าน
5. ควรให้มีการป้องกันโรคระบาดสัตว์ไปเสริมโครงการ
6. ควรให้มีพืชหรือสัตว์ที่ไปเผยแพร่แก่เกษตรกร
7. มีการวางแผนการทำงานให้แน่นอน

1. บทนำ (INTRODUCTION)

หลักการและเหตุผล (Justification)

การเกษตรทั่วโลกคือพื้นฐานของเศรษฐกิจและสังคมในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยได้คำนึงถึงเรื่องเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาและการทำให้ทันสมัยจึงเป็นสิ่งที่เราพบเห็นได้ในทุกกรณี ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจนี้ คิเรก (2522) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจจะสามารถแก้ปัญหาของความยากจน อีกทั้งเป็นการลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน แต่ในสภาพของประเทศที่กำลังพัฒนานี้ เศรษฐกิจชนบท คือเศรษฐกิจการเกษตร ซึ่งเป็นสาขาใหญ่ ล้าหลังและมีรายได้ต่ำ ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาการเกษตรเพื่อยกระดับประชาชนในชนบทให้มีรายได้และมาตรฐานเป็นอยู่ดีขึ้น

หมู่บ้านห้วยแก้ว ตำบลแม่มะแม แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่สมควรจะมีการพัฒนา ซึ่งฝ่ายส่งเสริมการเกษตร สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ ได้เล็งเห็นแล้วว่าสมควรจะเลือกเป็นหมู่บ้านที่ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ที่เน้นหนักเพื่อให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่างแก่เขตท้องที่ใกล้เคียง ดังนั้นก่อนที่จะดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาจึงสมควรที่จะมีการสำรวจ วิจัย และศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคมปัญหาในการดำเนินอาชีพของเกษตรกรในท้องที่เสียก่อน เพื่อนำผลการวิจัยและศึกษาในครั้งนี้เป็นแนวทางในการวางแผนโครงการส่งเสริมและพัฒนาต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Importance of the Study)

การศึกษาและวิจัยในครั้งนี้จะสามารถทำให้ทราบถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว นอกเหนือไปจากนั้นจะได้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินอาชีพเกษตรกรของเกษตรกรและสิ่งที่เกษตรกรต้องการรับการช่วยเหลือก่อน อันจะสามารถนำผลการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและชี้ช่องแนะแนวให้แก่ผู้ที่ดำเนินงานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งฝ่ายส่งเสริมการเกษตร สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตรเองได้มีการวางแผนโครงการที่เหมาะสมและแก้ไขปัญหที่แท้จริงของเกษตรกรได้ถูกต้องให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชากรเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ผลการ

วิจัยในครั้งนี้อาจใช้เป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ประยุกต์ในงานส่งเสริมอาชีพในเขตท้องที่ใกล้เคียง ภายในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดใกล้เคียงได้

วัตถุประสงค์ (Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินอาชีพเกษตรกรของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความต้องการของเกษตรกร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนโครงการส่งเสริมและพัฒนา

ขอบเขตของการวิจัย (Scope and Limitation)

การศึกษาและวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และความต้องการของเกษตรกรในหมู่บ้านห้วยแก้ว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2525 เท่านั้น ข้อมูลที่ได้มาในครั้งนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลเท่าที่เกษตรกรจำได้เท่านั้น ดังนั้นผลของการวิจัยในครั้งนี้ไม่อาจจะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนงานที่เฉพาะเจาะจงในการส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรในจังหวัดทั่วไปได้

2. การตรวจเอกสาร (REVIEW OF LITERATURE)

ในงานพัฒนาชนบทนั้นหลักสำคัญข้อหนึ่งในการดำเนินงานพัฒนา คือ "ยึดประชาชนเป็นหลัก" (บุญศรีและมนตรี, 2525) การทำงานกับประชาชนจะต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ ประชาชนต้องการอะไร อะไรเป็นปัญหาที่เจ็บปวดที่ต้องแก้ไข เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงในการวางแผนกิจกรรมดำเนินงาน สุเทพ(2524) ได้กล่าวไว้ว่า การสำรวจชุมชนเป็นการศึกษา องค์ประกอบ กิจกรรม และสภาพความเป็นอยู่ของบุคคล ซึ่งมีลักษณะสำคัญอยู่ 4 ประการคือ

1. เป็นการศึกษาสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง
2. เป็นการศึกษา ๗. ที่ใดที่หนึ่ง
3. เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น
4. จะต้องไม่ใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการวินิจฉัยปัญหา

ดังนั้นก่อนดำเนินการวางแผนโครงการพัฒนาและส่งเสริม ชุมชนศึกษาจึงเป็น สิ่งที่ควรจะทำ เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของเกษตรกร Goldsmith and Blustain (1980) ได้กล่าวไว้ว่า โครงการพัฒนาที่มีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จตามจุดหมาย ใดนั้นจะต้องมีการสืบค้นหาความต้องการของประชาชนเป้าหมายหรือผู้รับผลประโยชน์เสีย ก่อน ด้วยเหตุที่ว่าโครงการต่าง ๆ มักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่ง จะมีผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในค่าน้ำกลางกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์ (Pradhan , 1980) จากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1970) กล่าวว่า ความต้องการขั้นแรก ๆ ของมนุษย์ทุกคนนั้นได้แก่ ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic needs) ซึ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ซึ่งได้แก่อาหาร การขี้ถ่าย การเคลื่อนไหวและการพักผ่อน ดังนั้นถ้าโครงการพัฒนาใดสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนได้ โครงการนั้นย่อมจะบังเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) เป็นอย่างมาก

นอกจากนี้การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมยังจะเป็นปัจจัยอีกประการ หนึ่งที่จะช่วยเป็นแนวทางในการวางแผนงานส่งเสริม Battad (1973) ย้ำว่าสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของประชาชนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง แมแต่อายุของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย และเพศของกลุ่มบุคคลเป้าหมายในการพัฒนา ก่อให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่าง กัน การศึกษาของ Vithyapiman (1971) พบว่ากลุ่มบุคคลวัยรุ่นมีการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ได้เร็วกว่ากลุ่มบุคคลที่มีอายุระดับอื่น ๆ และเพศหญิงมีการยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่า เพศชาย นอกจากนี้ Jones (1962) ยังได้กล่าวอีกว่าเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดใหญ่มักจะมี แนวโน้มในการยอมรับวิทยาการได้เร็วกว่าเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดเล็ก Wang (1976) พบว่าเกษตรกรที่ระดับการครองชีพที่สูง มักจะยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ ได้มากกว่าเกษตรกร ที่มีระดับการครองชีพต่ำ

จากผลการศึกษาของ Goard and Dickenson (1980) พบว่าชาวชนบทที่มีอายุน้อยและมีความสนใจในกิจกรรมของกลุ่ม มักจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการศึกษาใหญ่ในชุมชนของพวกเขา

จากการตรวจเอกสารที่ได้อ่านมาแล้วนั้น พบว่าการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้วนั้นเป็นเรื่องจำเป็นจะต้องมีการกระทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องมือในการวางแผนกำหนดทิศทางการส่งเสริมอาชีพและพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ดังที่ Taves (1966) ได้กล่าวว่าการมีข้อมูลอย่างดีเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติโดยทั่วไป รวมทั้งประชาชนในชุมชน ตลอดจนสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของกลุ่มบุคคลเป้าหมายในชุมชน จะเป็นเครื่องมืออย่างดีในการวางแผนกำหนดทิศทางการส่งเสริมและพัฒนาชุมชน

3. วิธีการวิจัย (RESEARCH METHODOLOGY)

สถานที่ดำเนินการวิจัย (Locale of the Study)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการในท้องที่หมู่บ้านห้วยแก้ว ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ห่างจากสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 15 กิโลเมตร

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง (Population and Sampling)

ประชากรของการศึกษาได้แก่เกษตรกร หัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ถูกนำมาใช้ในการคัดเลือกตัวอย่าง รายชื่อของเกษตรกรหัวหน้าครอบครัวนั้นได้มาจากการอนุเคราะห์ของผู้ใหญ่บ้าน โดยมีตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ 67 คน จากการสุ่มคัดเลือก

การเก็บข้อมูล (Collection of Data)

จากจำนวนผู้ให้ข้อมูล 67 คน ในการศึกษาครั้งนี้ แบบสอบถามได้ถูกนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ให้ข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยในเดือนธันวาคม 2524

แผนการดำเนินงาน (Plan of Work)

งาน	2524		2525	
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.
1. สำรว้งเบื้องต้นจัดเตรียม โครงการวิจัย				
2. พัฒนาออกแบบสอบถาม				
3. ติดต่อผู้ใหญบ้านและกำนัน ในท้องถิ่น				
4. นำแบบสอบถามไปในหมู่บ้าน และสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม				
5. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตัวเลข และเขียนรายงาน				

วิธีวิเคราะห์ตัวเลขและประเมินข้อมูล (Analysis of Data)

หลังจากแบบสอบถามได้กรอกข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างสมบูรณ์แล้วข้อมูลดังกล่าวได้นำมาวิเคราะห์ตัวเลข โดยมีวิธีวิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ

ก. วิเคราะห์โดยเปอร์เซ็นต์

ข. แบบค่าความถี่ โดยมีการเปรียบเทียบความถี่ดังกล่าวข้างล่างนี้

ระดับชั้นของการตอบ	ค่าตัวเลข	ระดับค่าในการให้คะแนน
มาก	4	3.50 และสูงกว่า
ปานกลาง	3	2.50-3.49
เล็กน้อย	2	1.50 - 2.49
ไม่มีเลย	1	1.00 - 1.49

การประเมินข้อมูล ในการประเมินข้อมูลจะประเมินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
ในการวิจัยนอกจากนี้ จะสรุปผลของการศึกษา และแนวทางในการวางแผนชั้น ในโครงการ
ส่งเสริมเกษตรในอนาคต

ระยะเวลาการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ ใช้เวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2524 ถึง
มกราคม 2525 รวมระยะเวลา 4 เดือน

4. ผลการศึกษาและวิจารณ์ (RESULTS AND DISCUSSION)

หลังจากได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและได้วิเคราะห์ตัวเลขแล้ว ได้สรุป
ผลการศึกษาโดยแยกออกเป็น เรื่องที่ศึกษาคั้งนี้คือ

ประวัติของหัวหน้าครอบครัว

ตารางที่ 1 แสดงเพศของหัวหน้าครอบครัว

(จำนวนผู้กรอกแบบสอบถาม 67 คน)

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	62	92.54
หญิง	5	7.46
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 1 ได้แสดงเพศของหัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านห้วยแก้ว เป็นเพศ
ชาย 91.54% และเป็นเพศหญิง 7.46% จากจำนวนหัวหน้าครอบครัวที่กรอกแบบสอบถาม
ทั้งหมด 67 คน ซึ่งจากตัวเลขในตารางเป็นที่น่าสังเกตว่า หัวหน้าครอบครัวของหมู่บ้านห้วยแก้ว
ส่วนมากแล้ว เป็นเพศชาย

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัว (ครัวเรือน)

จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน(คน)	ร้อยละ
0 คน	-	-
1 คน	-	-
2 คน	3	4.48
3 คน	23	34.33
4 คน	19	28.35
5 คน	7	10.45
6 คน	11	16.42
7 คน	3	4.48
8 คน	1	1.49
9 คน	-	-
10 คน	-	-
มากกว่า 10 คน	-	-
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 2 ได้แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวของหัวหน้าครอบครัวผู้กรอกแบบสอบถามส่วนมากจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้กรอกแบบสอบถามจะมีอยู่ในช่วง 3 คน (34.33%) และรองลงไปตามลำดับคือ 4 คน (28.35%), 6 คน (16.42%), 5 คน (10.45%), 2 คนและ 7 คน (4.48%) จำนวนสมาชิกในครอบครัว 9 คน, 10 คน หรือมากกว่า 10 คน และ 1 คนหรือไม่มีเลยนั้น จากตารางตัวเลขจะพบว่า ไม่มีเลย จะเห็นได้ว่าจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้กรอกแบบสอบถามนั้น จะอยู่ในช่วงระหว่าง 3 - 4 คน ซึ่งจะไม่ก่อปัญหาและภาระในครอบครัวของเกษตรกรมากนัก และเป็นที่น่าสังเกตว่า หัวหน้าครอบครัวของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว น่าจะมีเวลาร่วมกันในการรับฟังคำแนะนำจาก

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมของสถาบัน เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรของตัวเอกาตรเอง

ตารางที่ 3 แสดงระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวเกษตรกร หมู่บ้านห้วยแก้ว

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ป.1 - ป.4	61	91.05
ป.5 - ป.7	4	5.97
ม.1 - ม.3	1	1.49
ม.4 - ม.6	1	1.49
อาชีวศึกษา	-	-
อุดมศึกษา	-	-
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 3 ได้แสดงระดับการศึกษาของเกษตรกร หัวหน้าครอบครัวในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนมากแล้วพบว่าหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรมีระดับการศึกษาระหว่าง ป.1 - ป.4 ถึง 91.05% และรองลงไปตามลำดับคือ ระดับการศึกษา ป.5 - ป.7 (5.95%), ระดับการศึกษา ม.1 - ม.3 และ ม.4 - ม.6 (1.49%) ส่วนการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษานั้น ไม่มีผู้ใดสำเร็จการศึกษาเลย จากผลการวิจัยเป็นที่น่าสังเกตว่า หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรทุกคนมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ แต่ยังมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำคือ มีจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับ ป.1 - ป.4 เป็นส่วนมากกว่าระดับการศึกษารอื่น ๆ

สถานภาพทางเศรษฐกิจ

จากตารางที่ 5 ได้แสดงจำนวนพื้นที่ของเกษตรกรที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีเนื้อที่ในการประกอบอาชีพเกษตรระหว่าง 1 - 5 ไร่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.63% และรองลงไปตามลำดับคือ 6-10 ไร่ (11.94%), 10-15 ไร่ (7.44%), 16-20 ไร่ 21-25 ไร่, มากกว่า 30 ไร่ และต่ำกว่า 1 ไร่ (1.49%) ส่วนเนื้อที่ดินระหว่าง 26-30 ไร่

ไม่มีเกษตรกรผู้ใดมีเนื้อที่ระหว่างนี้เลย จากผลวิเคราะห์ตัวเลขในตารางพบว่า เกษตรกรใช้เนื้อที่ในการประกอบอาชีพเกษตรส่วนมากอยู่ในระหว่าง 1-5 ไร่เท่านั้น จะเห็นได้ว่าเกษตรกรแต่ละคนใช้เนื้อที่ในการประกอบอาชีพน้อยมาก ในฐานะเกษตรกรไทยที่ต้องมีอาชีพนี้ ในการวางแผนงานโครงการส่งเสริม ควรจะมีการส่งเสริมและฝึกอบรมในด้านวิชาการเกษตรให้มาก เพื่อให้เกษตรกรจะได้สามารถใช้พื้นที่ขนาดเล็กของเขา ให้เป็นประโยชน์ในด้านผลผลิตให้มากที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนพื้นที่ของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว ที่ใช้ในการประกอบการเกษตร

จำนวนพื้นที่ประกอบการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1 ไร่	1	1.49
1 - 5 ไร่	50	74.63
6 - 10 ไร่	8	11.94
10 - 15 ไร่	5	7.44
16 - 20 ไร่	1	1.49
21 - 25 ไร่	1	1.49
26 - 30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	1	1.49
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 5 ได้แสดงลักษณะอาชีพหลักของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว ส่วนมากแล้วอาชีพหลักของเกษตรกรได้แก่การทำนา คิดเป็นร้อยละ 88.06 และรองลงไปตามลำดับ คือ พืชไร่ (7.47 %) , ส่วนผลไม้, กาชาย และเลี้ยงสัตว์ (1.49 %) ส่วนพืชผักและอื่น ๆ ไม่มีเกษตรกรผู้ใดประกอบอาชีพนั้น ๆ เป็นอาชีพหลัก จากตัวเลขของการวิจัย จะเห็นได้ว่า ลักษณะอาชีพหลักของเกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว มีการทำนาเป็นส่วนมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ดังนั้นการวางแผนส่งเสริมอาชีพเกษตรแก่หมู่บ้านนั้น ๆ ควรจะเน้น -----

ตารางที่ 5 แสดงลักษณะอาชีพหลักของเกษตรกร

ลักษณะอาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำนา	59	88.06
พืชไร่	5	7.47
สวนผลไม้ (ลำไย, ลิ้นจี่)	1	1.49
พืชผัก	-	-
ค้าขาย	1	1.49
เลี้ยงสัตว์	1	1.49
อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	67	

หนักในเรื่องของการทำนา การเพิ่มผลผลิตข้าว และการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวให้มากขึ้น และถ้าเป็นไปได้ ควรจะมีการทำแปลงสาธิตเกี่ยวกับการทำนาแผนใหม่ในพื้นที่ในหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับเกษตรกร เพราะการสาธิตผล (Result demonstration) นั้นนับว่าเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการผลักดันให้เกษตรกรเกิดการยอมรับในเทคโนโลยีใหม่ ๆ มากขึ้น

ตารางที่ 6 แสดงลักษณะพื้นที่ทำนาของเกษตรกรที่ได้รับน้ำชลประทาน

ลักษณะเนื้อที่ทำนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ได้รับน้ำชลประทานทั้งหมด	30	44.78
ไม่ได้รับน้ำชลประทาน	15	22.38
ได้รับน้ำชลประทานบางส่วน	22	32.84
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 6 ได้แสดงถึงเนื้อที่ของเกษตรกรที่รับน้ำชลประทาน และไม่ได้รับน้ำชลประทาน ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ของเกษตรกรส่วนมากแล้ว จะได้รับน้ำจากคลองชลประทานมาใช้ในการทำนา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 44.78% และรองลงไปตามลำดับคือ ได้รับน้ำชลประทานบางส่วน (32.84%) และไม่ได้รับน้ำชลประทานเลย (22.38%) จากตัวเลขของการวิจัยเป็นที่น่าสังเกตว่า พื้นที่ของเกษตรกรนั้นได้รับน้ำจากคลองชลประทานมาใช้ในการปลูกข้าวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งคิดว่าไม่น่าจะเป็นอุปสรรคในการทำนาเกี่ยวกับการขาดแคลนน้ำแต่อย่างใด

ตารางที่ 7 แสดงผลผลิตเฉลี่ยของข้าวในการทำนาของเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา

ผลผลิตเฉลี่ยข้าวของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
21-30 ถังต่อไร่	2	2.99
31-40 ถังต่อไร่	8	11.94
41-50 ถังต่อไร่	28	41.79
51-60 ถังต่อไร่	19	28.36
61-70 ถังต่อไร่	1	1.49
71-80 ถังต่อไร่	1	1.49
81-90 ถังต่อไร่	-	-
มากกว่า 90 ถังต่อไร่	-	-
ไม่มีผลผลิตเลย	8	11.94
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 7 ได้แสดงผลผลิตเฉลี่ยข้าวในการทำนาของเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ยข้าวอยู่ระหว่าง 41-50 ถังต่อไร่มากที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 41.79 และรองลงไปตามลำดับคือ เฉลี่ยระหว่าง 51-60 ถังต่อไร่

(28.76%) , ผลผลิตเฉลี่ยระหว่าง 31-40 ถึงต่อไร่ (11.94%), ผลผลิตเฉลี่ยระหว่าง 21-30 ถึงต่อไร่ (2.99%), ผลผลิตเฉลี่ยระหว่าง 61-70 ถึงต่อไร่ และ 71-80 ถึงต่อไร่ (1.49%) สำหรับผลผลิตเฉลี่ยระหว่าง 81-90 ถึงต่อไร่ หรือมากกว่านั้น ไม่มีเกษตรกรผู้ใดมีผลผลิตข้าวเฉลี่ยในปริมาณนี้เลย และจากตัวเลขจากการวิจัยพบว่า เกษตรกรไม่มีผลผลิตเฉลี่ยข้าวเลยคิดเป็นร้อยละ 11.94 ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรไม่ได้มีการปลูกข้าว แต่ประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากการทำนา จากตัวเลขของการวิจัยในตารางเป็นที่น่าสังเกตว่า ผลผลิตเฉลี่ยข้าวของเกษตรกรอยู่ระหว่าง 41-50 ถึงต่อไร่เป็นส่วนมาก ซึ่งนับว่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ดังนั้นการส่งเสริมการเกษตรควรจะเน้นหนักในเรื่องการเพิ่มผลผลิตข้าว โดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนสัตว์เลี้ยงที่เกษตรกรมีอยู่ในครอบครัว

ประเภทของสัตว์เลี้ยง	จำนวน(ตัว)	ร้อยละ
โค	58	5.03
กระบือ	27	2.34
สุกร	57	4.94
ไก่	952	82.57
เป็ด	59	5.12
ห่าน	-	-
อื่น ๆ (ระบุง)	-	-
รวม	1,153	100.00

จากตารางที่ 8 ได้แสดงจำนวนและคิดเป็นร้อยละของประเภทและจำนวนสัตว์เลี้ยงของเกษตรกร ที่มีอยู่ในครอบครัว จากตัวเลขการวิจัยพบว่า ไก่เป็นสัตว์เลี้ยงที่มีจำนวนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.57 และรองลงไปตามลำดับคือ เป็ด (5.12%), โค (5.03%), สุกร (4.94%) และกระบือมีจำนวนน้อยที่สุด คือมีจำนวน 27 ตัว คิดเป็นร้อยละ 2.34%

จากการวิเคราะห์ตัวเลขอาจกล่าวได้ว่า โกลเป็นสัตว์เลี้ยงในครอบครัวของเกษตรกรหมู่บ้าน ห้วยแก้วเป็นจำนวนมากที่สุด ดังนั้น ในการวางแผนโครงการส่งเสริมน่าจะมีโครงการเกี่ยวกับการป้องกันโรคระบาดสัตว์ปีกไปส่งเสริม และฝึกอบรมให้กับเกษตรกรในหมู่บ้าน เพื่อเกษตรกรจะนำเอาความรู้ไปปฏิบัติในการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร เพื่อป้องกันโรคระบาดที่มักจะทำ ความเสียหายให้กับการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในแต่ละปี

ตารางที่ 9 แสดงลักษณะของการถือครองที่ดินทำมาหากิน

ลักษณะการถือครอง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นของตัวเองทั้งหมด	50	74.63
เช่าทั้งหมด	4	5.97
เป็นของตัวเองบ้าง เช่าบ้าง	12	17.91
อื่น ๆ (ระบุ)	1	1.49
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 9 ได้แสดงลักษณะของการถือครองที่ดินของเกษตรกร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลักษณะการถือครองที่ดินประเภทเป็นของตัวเองที่ใช้ในการทำมาหากิน มากที่สุดเป็น ร้อยละ 74.63 และรองลงไปตามลำดับคือ การถือครองที่ดินประเภทเป็นของตัวเองบ้าง เช่า บ้าง (17.91%), เช่าทั้งหมด (5.97%) และอื่น ๆ ซึ่งไม่ระบุ (1.49%) จากสถิติตัวเลข ของการวิจัย เป็นที่น่าสังเกตว่า การถือครองที่ดินของเกษตรกรประเภทเป็นของตัวเองมี จำนวนมากที่สุด ซึ่งเกษตรกรน่าจะใช้ประโยชน์จากดินของตัวเองได้เต็มที่ในการเพิ่มผลผลิต และน่าจะมีเศรษฐกิจของครอบครัวในระดับที่ดี เพราะไม่ต้องเสียค่าเช่าที่ดิน หรือเสียผล - ประโยชน์อื่น ๆ แก่รายผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินที่เกษตรกรเช่าประกอบอาชีพ

ตารางที่ 10 แสดงลักษณะการเสียดาเช่าที่ดินของเกษตรกรที่ใช้ในการทำมาหากิน

ลักษณะการเสียดาเช่า	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เงินสด	9	13.43
ผลผลิต	5	7.46
ทั้งสองอย่าง	3	4.48
อื่น ๆ (ระบุ เป็นของตัวเองไม่เสียดาเช่า)	50	74.63
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 10 ได้แสดงลักษณะการเสียดาเช่าที่ดินของเกษตรกรที่ใช้ในการทำมาหากิน ซึ่งพบว่าลักษณะการเสียดาเช่าที่ดินประเภทเงินสดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.43 และรองลงไปตามลำดับ คือเสียดาเช่าที่ดินประเภทผลผลิต (7.46%), เสียดาเช่าที่ดินทั้งสองประเภทคือ เงินสดและผลผลิต (4.48%) และอื่น ๆ ซึ่งระบุว่าไม่เสียดาเช่าที่ดินเพราะเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 74.63 จากสถิติตัวเลขเป็นที่น่าสังเกตว่า เกษตรกรส่วนมากแล้วไม่เสียดาเช่าที่ดิน เพราะเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง แต่ในจำนวนผู้ที่เช่าที่ดินทำมาหากินนั้น การเสียดาเช่าที่ดินเป็นไปในรูปของเงินสดมากที่สุด ซึ่งถ้ามองกันในแง่ของรายได้และเศรษฐกิจของเกษตรกร และการเสียดาเช่าที่ดินในรูปของเงินสดนั้น น่าจะเป็นปัญหาของเกษตรกร เพราะบางปีเกษตรกรได้ผลผลิตน้อย หรือราคาพืชผลตกต่ำ แต่การเสียดาเช่าที่ดินก็คงจำนวนอยู่เท่าเดิม ถ้าผลผลิตสูงและราคาดี เกษตรกรก็น่าจะมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกพืชนอกฤดูกลาง
หลังการเก็บเกี่ยวข้าว

การปลูกพืชนอกฤดูกลาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคยปลูกพืชนอกฤดูกลาง	55	82.09
ไม่เคยปลูกพืชนอกฤดูกลาง	12	17.91
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 11 ได้แสดงการเปรียบเทียบจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกพืชนอกฤดูกาล หลังการเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าส่วนมาก เกษตรกรเคยปลูกพืชนอกฤดูกาลคิดเป็น ร้อยละ 82.09 และเกษตรกรผู้ไม่เคยปลูกพืชนอกฤดูกาลมีเพียง 17.91% เท่านั้น จากสถิติ การวิเคราะห์ตัวเลข เป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรของหมู่บ้านห้วยแก้ว ส่วนมากนั้นจะมีการ ปลูกพืชหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งน่าจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร แต่เกษตรกร อาจประสบปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิต และราคาของพืชผล ดังนั้น ในการวางแผนโครงการ ส่งเสริม ควรที่จะเน้นเกี่ยวกับการตลาด และการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อการตลาดจะ ยังเกิดผลขึ้น อันจะนำมาซึ่งเศรษฐกิจที่ดีแก่เกษตรกรเอง

จากตารางที่ 12 ได้แสดงพืชแต่ละชนิดที่เกษตรกรปลูกนอกฤดูกาล ซึ่งจะเห็นได้ ว่าถั่วลิสงมีจำนวนเกษตรกรปลูกเป็นพืชนอกฤดูกาลมากที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 28.40 และ รองลงไปตามลำดับคือยาสูบ

ตารางที่ 12 แสดงพืชแต่ละชนิดที่เกษตรกรปลูกนอกฤดูกาล

ชนิดของพืช	จำนวนผู้ปลูก (คน)	ร้อยละ
ข้าว	23	14.20
ยาสูบ	41	25.30
ถั่วเหลือง	23	14.20
ผักต่าง ๆ	19	11.73
พริกต่าง ๆ	10	6.17
อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	67	100.00

(25.30%), ข้าว และถั่วเหลือง (14.20%), พืชผักต่าง ๆ (11.73%) และพริกต่าง ๆ (6.17%) ส่วนอื่น ๆ ไม่มีผู้ใครระบุเลย จากตัวเลขของการวิจัยเป็นที่น่าสนใจว่า อาชีพการเกษตรของ เกษตรกรหมู่บ้านห้วยแก้ว นอกจากจะทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว หลังจากฤดูการทำนาเกษตรกร

ยังมีการปลูกพืชนอกฤดูการหรืออาชีพรองอีก ซึ่งในรอบปีที่ผ่านมานั้น ด้วลีสงันว่าเป็นพืชที่เกษตรกรนิยมปลูกกันมากที่สุด ดังนั้น การวางโครงการส่งเสริมควรจะมีการแนะนำเรื่องการปลูกด้วต่าง ๆ ให้กับเกษตรกร เพื่อเพิ่มความรือักทางหนึ่งด้ว

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนเนื้อที่สำหรับปลูกพืชนอกฤดูการ

จำนวนเนื้อที่ปลูก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีการปลูกเลย	12	17.91
1-5 ไร่	49	73.13
6-10 ไร่	6	8.96
11-20 ไร่	-	-
21-25 ไร่	-	-
26-30 ไร่	-	-
มากกว่า 30 ไร่	-	-
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 13 ได้แสดงจำนวนเนื้อที่ของเกษตรกรปลูกพืชนอกฤดูการซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนมากซึ่งคิดเป็นร้อยละ 73.13 มีจำนวนเนื้อที่ปลูกพืชนอกฤดูการอยู่ระหว่าง 1-5 ไร่ และรองลงไปตามลำดับคือ ไม่มีการปลูกพืชนอกฤดูการเลย(17.19%) และมีพื้นที่ปลูกพืชนอกฤดูการระหว่าง 6-10 ไร่ (8.96%) ส่วนจำนวนเนื้อที่ปลูกพืชนอกฤดูการระหว่าง 11-12 ไร่, 21-25 ไร่, 26-30 ไร่และมากกว่า 30 ไร่ ไม่มีเกษตรกรผู้ใดมีเนื้อที่ปลูกพืชนอกฤดูการในระหว่างนี้เลย จากตัวเลขในตารางเป็นที่น่าสังเกตว่า เกษตรกรมีเนื้อที่สำหรับปลูกพืชนอกฤดูการมีแนวโน้มในทางค่อนข้างต่ำ เพราะพืชที่เกษตรกรปลูกเป็นพืชหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว ส่วนใหญ่จะเป็นพืชไร่ ซึ่งน่าจะมีจำนวนพื้นที่ปลูกมากกว่านี้ แต่อย่างไรก็ตาม ในการวางแผนโครงการส่งเสริมควรจะมีการแนะนำเกี่ยวกับการปลูกพืชแซม (Multiple cropping) ให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีการใช้ที่ดินของตนเอง

อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์จากที่ดินของตนเองให้มากที่สุด

ตารางที่ 14 แสดงรายได้ของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมาของเกษตรกร

ขนาดของรายได้ของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1,000-5,000 บาท/ปี	26	38.80
5,000-10,000 บาท/ปี	32	47.76
10,001-20,000 บาท/ปี	7	10.45
20,001-30,000 บาท/ปี	2	2.99
30,001-40,000 บาท/ปี	-	-
40,001-50,000 บาท/ปี	-	-
มากกว่า 50,000 บาท/ปี	-	-
รวม	67	100.00

จากตารางที่ 14 ได้แสดงรายได้ของครอบครัวเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีรายได้ในช่วงระหว่าง 5,000-10,000 บาทต่อปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.76 และรองลงไปตามลำดับคือ ช่วงรายได้ระหว่าง 1,000-5,000 บาทต่อปี (38.80%) ช่วงรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาทต่อปี (10.45%) และช่วงรายได้ระหว่าง 20,000-30,000 บาทต่อปี, 40,001-50,000 บาทต่อปีหรือมากกว่าไม่มีเกษตรกรผู้ใดมีรายได้ในช่วงเหล่านี้เลย จากตัวเลขในตารางวิเคราะห์ มีสิ่งที่น่าสังเกตว่า รายได้ของเกษตรกรส่วนใหญ่แล้วอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำมาก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านไม่ค่อยเจริญเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนมากมัวแต่พะวงถึงเรื่องปากท้องของตัวเอง ทำให้ไม่มีเวลามาคิดสร้างสรรค์ความเจริญให้กับหมู่บ้านก็เป็นได้ ดังนั้น ในการวางแผนทำโครงการส่งเสริมควรจะเน้นหนักไปในด้านเพิ่มผลผลิตและรายได้ของเกษตรกรให้มากขึ้น

ตารางที่ 15 แสดงอุปกรณ์การเกษตรที่มีอยู่ในครอบครองของเกษตรกร

ชนิดของอุปกรณ์	จำนวนหน่วยนับ	ร้อยละ
รถไถนาแบบเดินตาม	7	12.07
รถแทรกเตอร์	2	3.45
เครื่องนวดข้าว	1	1.72
เครื่องสูบน้ำ	8	13.79
เครื่องพ่นยาแบบอัตรลมสะพายหลัง	40	68.97
เครื่องพ่นยาแบบเครื่องยนต์สะพายหลัง	-	-
รวม	58	100.00

จากตารางที่ 15 ได้แสดงอุปกรณ์การเกษตรที่มีอยู่ในครอบครองของเกษตรกร ซึ่งพบว่าเครื่องพ่นยาแบบอัตรลมสะพายหลังมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.97 และรองลงไปตามลำดับคือเครื่องสูบน้ำ (13.79%), รถไถนาแบบเดินตาม (12.09%), รถแทรกเตอร์ (3.45%) และเครื่องนวดข้าว (1.72%) ส่วนเครื่องพ่นยาแบบเครื่องยนต์สะพายหลังนั้น ไม่มีเกษตรกรผู้ใดครอบครองอยู่เลย จาก ตารางตัวเลขนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มี เครื่องพ่นยาแบบอัตรลมสะพายหลัง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญชนิดหนึ่ง สำหรับประกอบอาชีพ เกษตร ซึ่งใช้ในการพ่นยากำจัดศัตรูพืช

ปัญหาสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกร

ตารางที่ ๑๖ แสดงการเปรียบเทียบปัญหาสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกรของเกษตรกร

เรื่อง	ระดับความถี่ในการตอบ								ค่าเฉลี่ย ระดับความถี่	อันดับที่
	ไม่มีเลย (๑)		เล็กน้อย (๒)		ปานกลาง (๓)		มาก (๔)			
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%		
๑. ปัญหาเกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภค	๗	๑๐.๕๕	๑๒	๑๗.๕๑	๓๕	๕๒.๒๕	๑๓	๑๙.๕๐	๒.๘๑	๒
๒. ปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร	๑๐	๑๔.๙๓	๑๘	๒๖.๘๗	๓๓	๔๙.๒๕	๖	๘.๙๕	๒.๕๒	๕
๓. ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงสัตว์	๑๒	๑๗.๕๑	๔๒	๖๒.๖๙	๑๐	๑๔.๙๓	๓	๔.๕๗	๒.๐๖	๙
๔. ปัญหาเกี่ยวกับการตลาดในการขายผลผลิต	๗	๑๐.๕๕	๖	๘.๙๕	๑๐	๑๔.๙๓	๕๕	๖๕.๖๗	๒.๘๕	๑
๕. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดการเชื่อมโยง ขยายให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ เองรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง	๘	๑๑.๙๔	๓๕	๕๐.๗๕	๑๖	๒๓.๘๘	๕	๗.๔๓	๒.๓๙	๗
๖. ปัญหาเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของดิน	๙	๑๓.๕๔	๒๕	๓๕.๘๒	๒๙	๔๓.๒๘	๕	๗.๔๖	๒.๕๕	๖
๗. ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มในหมู่บ้าน	๔๒	๖๒.๖๙	๑๕	๒๐.๙๐	๓	๔.๕๗	๘	๑๑.๙๔	๑.๕๔	๑๕
๘. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินทุนเพื่อการเกษตร	๕	๗.๔๖	๓๐	๔๔.๗๘	๑๗	๒๕.๓๗	๑๕	๒๒.๓๘	๒.๖๓	๓
๙. ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกในหมู่บ้านไม่ให้ความร่วมมือ	๔๓	๖๔.๑๘	๙	๑๓.๕๔	๑๒	๑๗.๕๑	๓	๔.๕๗	๑.๖๓	๑๕
๑๐. ปัญหาเกี่ยวกับการสาธารณสุข ความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน	๑๘	๒๖.๘๗	๒๒	๓๒.๘๕	๒๖	๓๘.๘๐	๑	๑.๕๙	๒.๑๕	๘
๑๑. ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นในเรื่องการกระจายความรู้อาชีพ	๓๕	๕๒.๒๕	๑๒	๑๗.๕๑	๑๕	๒๒.๓๘	๕	๗.๔๖	๑.๘๕	๑๑
๑๒. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์การเกษตร เช่น เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นยา ฯลฯ	๙	๑๓.๕๔	๓๐	๔๔.๗๖	๙	๑๓.๕๔	๑๙	๒๘.๑๖	๒.๕๗	๕
๑๓. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์ในการรับฟังข่าวสารการเกษตร เช่นวิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ	๒๕	๓๕.๘๒	๒๐	๒๙.๘๕	๑๙	๒๘.๑๖	๓	๔.๕๗	๑.๙๕	๑๐
๑๔. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยในพื้นที่ของ	๑๑	๑๖.๕๒	๒๕	๓๕.๘๒	๒๑	๓๑.๓๔	๑๑	๑๖.๕๒	๑.๘๕	๑๑
๑๕. บทบาทเกี่ยวกับการรับฟังรายการวิทยุ "แม่ใจสัมพันธ"	๓๒	๔๗.๖๖	๒๕	๓๕.๘๒	๘	๑๑.๙๔	๓	๔.๕๘	๑.๗๓	๑๓

จากตารางที่ 16 แสดงถึงการเปรียบเทียบปัญหาสำคัญในการประกอบอาชีพ
 เกษตรของเกษตรกรซึ่งแสดงให้เห็นว่า "ปัญหาเกี่ยวกับการตลาดในการขายผลผลิต" เป็น
 ปัญหาอันดับแรกซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับ ปานกลาง (2.85) นอกนั้นรองไปตามลำดับคือ "ปัญหา
 เกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภค" มีค่าเฉลี่ยระดับ ปานกลาง (2.81), "ปัญหาเกี่ยวกับ
 การขาดแคลนเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพเกษตร" ค่าเฉลี่ยระดับ ปานกลาง (2.63), "ปัญหา
 เกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์การเกษตร" ค่าเฉลี่ยระดับ ปานกลาง (2.57), "ปัญหาเกี่ยวกับการ
 เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร" มีค่าเฉลี่ยระดับ ปานกลาง (2.52), "ปัญหาเกี่ยวกับความอุดม-
 สมบูรณ์ของดิน" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (2.45), "ปัญหาเกี่ยวกับการขาดการเยี่ยมชม
 แนะนำของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของรัฐบาล" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (2.39), "ปัญหา
 เกี่ยวกับการสาธารณสุข ความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (2.15), "ปัญหา
 เกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงสัตว์" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (2.06), "ปัญหาเกี่ยวกับการ
 ขาดอุปกรณ์ในการรับข่าวสารทางการเกษตร" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (1.99),
 "ปัญหาเกี่ยวกับการใ้ปุ๋ยในพื้นที่ของท่าน" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (1.85), "ปัญหาเกี่ยว
 กับผู้นำในท้องถิ่นในเรื่องการกระจายความรู้ส่งเสริมอาชีพ" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (1.73),
 "ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกในหมู่บ้านไม่ให้ความร่วมมือ" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (1.63),
 "ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มในหมู่บ้าน" มีค่าเฉลี่ยระดับ เล็กน้อย (1.54), จากค่าเฉลี่ย
 ระดับความถี่ของปัญหาในการประกอบอาชีพของเกษตรกรนั้น ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการตลาด
 ในการขายผลผลิตของเกษตรกรเป็นปัญหาอันดับแรก ซึ่งสรุปได้ว่าผลผลิตของเกษตรกร
 มักมีปัญหาเกี่ยวกับการตลาด ราคามักจะไม่ยุติธรรมในการขายผลผลิต ซึ่งมักจะต่ำไม่คุ้ม
 ต่อการลงทุน ส่วนบทบาทเกี่ยวกับการรับฟังรายการวิทยุ "แม่โจ้สัมพันธ์" นั้น มีค่าเฉลี่ย
 ระดับเล็กน้อยนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนมากไม่ทราบเกี่ยวกับการจัดทำรายการ
 เวลาและสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่เกษตรกรมีการรับฟัง
 น้อย ซึ่งสถาบันฯ ควรจะมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ การจัดทำรายการเพื่อเกษตรกรจะ
 ได้รับฟังรายการที่เป็นประโยชน์มากขึ้น

สิ่งทีเกษตรกรต้องการความช่วยเหลือในอนาคต

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 17 จะเห็นได้ว่าเกษตรกรได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ซึ่งเกษตรกรต้องการความช่วยเหลือในอนาคต ซึ่งพอสรุปถึงหัวข้อต่าง ๆ ได้คือ

1. เจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ ควรให้การมาเยี่ยมเยียนส่งเสริมอาชีพเกษตรให้บ่อยครั้งขึ้น (อันดับที่ 1)
2. เกษตรกรอยากให้มีการประกันราคาพืชผลของเกษตรกร ซึ่งมักมีราคาต่ำ (อันดับที่ 2)

ตารางที่ 17 แสดงจำนวนเปอร์เซ็นต์ และอันดับของข้อแสดงความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือในอนาคต

เรื่องที่เสนอแนะและความคิดเห็น	จำนวนผู้รวมตอบคำถาม		อันดับ
	ทั้งหมด	อันดับ	
	จำนวน	%	
1. เจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ ควรให้การมาเยี่ยมเยียนส่งเสริมอาชีพเกษตรให้บ่อยขึ้น	24	35.82	1
2. เกษตรกรอยากให้มีการประกันราคาพืชผล	19	28.36	2
3. สถาบันฯ ควรให้การช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การเกษตรบ้าง เช่น เครื่องสูบน้ำ, เครื่องพ่นยา ฯลฯ	14	20.90	3
4. เกษตรกรประสงค์ให้สถาบันฯ มาทำแปลงสาธิตการปลูกพืชและการใช้ปุ๋ยในหมู่บ้าน	11	16.42	4
5. ขอความช่วยเหลือจากสถาบันฯ มาช่วยทำวัคซีนป้องกันโรคสัตว์	9	13.43	5
6. ขอให้สถาบันฯ มาช่วยพัฒนาอ่างเก็บน้ำสำหรับปลูกพืชในฤดูแล้ง	5	7.46	6
7. ขอให้สถาบันฯ มาช่วยพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ	4	5.97	7
8. อยากให้มีจ้างชาวในรูปแบบสหกรณ์ในหมู่บ้าน	3	4.48	8

เรื่องที่เสนอแนะและความเห็น	จำนวนผู้รวมตอบคำถามทั้งหมด		อันดับ
	จำนวน	%	
9. อยากให้สถาบันฯ ช่วยเหลือเกี่ยวกับเอกสารเผยแพร่ แก่ผู้นำหมู่บ้าน	2	2.98	9
10. ขอเจ้าหน้าที่สถาบันฯ มาช่วยเหลือในการตั้งกลุ่มเกษตรกร	2	2.98	9
11. ขอความช่วยเหลือในด้านเมล็ดพันธุ์พืชจากสถาบันฯ	1	1.49	11
3. สถาบันฯ ควรให้การช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การเกษตรบาง เช่น เครื่องสูบน้ำ, เครื่องพ่นยา ฯลฯ (อันดับที่ 3)			
4. เกษตรกรมีความประสงค์ให้สถาบันฯ มาทำแปลงสาธิตการปลูกพืชและการใช้ปุ๋ยในหมู่บ้าน (อันดับที่ 4)			
5. ขอให้สถาบันฯ มาช่วยเหลือในด้านกาาพำักขึ้นป้องกันโรคระบาดสัตว์ (อันดับที่ 5)			
6. ขอให้สถาบันฯ มาช่วยในการพัฒนาอ่างเก็บน้ำสาธารณะเพื่อเก็บน้ำไว้ในการเพาะปลูกในฤดูแล้ง (อันดับที่ 6)			
7. ขอให้สถาบันฯ มาช่วยในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ ทัดเทียมกับหมู่บ้านอื่น ๆ (อันดับที่ 7)			
8. อยากให้มีช่างชาวในรูปสหกรณ์ขึ้นภายในหมู่บ้าน (อันดับที่ 8)			
9. อยากให้สถาบันฯ ให้ความช่วยเหลือในด้านเอกสารแนะนำสำหรับเกษตรกรผู้นำในหมู่บ้าน (อันดับที่ 9)			
10. ขอให้สถาบันฯ มีเจ้าหน้าที่มาช่วยเหลือในการตั้งกลุ่มเกษตรกร (อันดับที่ 10)			
11. ถ้าเป็นไปได้ขอความช่วยเหลือจากสถาบันฯ ในด้านเมล็ดพันธุ์พืชใช้ในการเพาะปลูก (อันดับที่ 11)			

1. ประวัติของหัวหน้าครอบครัวเกษตรกร (ผู้ตอบคำถาม)

1. หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรที่รวมตอบคำถามจำนวน 67 คน เป็นเพศชายจำนวน 62 คน (92.54%) และเพศหญิงจำนวน 5 คน (7.46%)
2. จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ (34.33%) มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 คน แต่เกิน 9 คนนั้นไม่มีเลย
3. ร้อยละ 91.05 มีการศึกษาอยู่ในช่วงระหว่างชั้น ป.1 - ป.4

2. สถานภาพทางเศรษฐกิจ

1. ส่วนใหญ่ของเกษตรกร (74.63%) มีจำนวนเนื้อที่ใช้ในการประกอบการเกษตรระหว่าง 1-5 ไร่
2. อาชีพหลักคือการทำนา (88.06%)
3. ส่วนใหญ่พื้นที่ที่เกษตรกรใช้ประกอบการเกษตรได้รับน้ำจากชลประทานคิดเป็นร้อยละ 44.78%
4. ผลผลิตเฉลี่ยข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่ (41.79%) อยู่ในช่วงระหว่าง 41-50 ถังต่อไร่
5. จำนวนสัตว์เลี้ยงที่เกษตรกรมีในครอบครองส่วนมากได้แก่ ไก่ คิดเป็นร้อยละ 82.57% ของสัตว์เลี้ยงทั้งหมด
6. การถือครองที่ดินทำมาหากิน 74.63% นั้นเป็นที่ดินของตนเอง ซึ่งไม่ต้องเสียค่าเช่าที่ดิน
7. การปลูกพืชนอกฤดูกลาสนั้น ร้อยละ 82.09 มีการปลูกพืชหลังการเก็บเกี่ยวข้าว

9. พื้นที่เกษตรกรใช้ในการปลูกพืชนอกฤดูกาลส่วนใหญ่ (73.13%) อยู่ใน

ระหว่าง 1-5 ไร่

10. รายได้ของเกษตรกรส่วนมาก (47.76%) มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 5,001-10,000 บาท/ปี

11. อุปกรณ์การเกษตรที่เกษตรกรมีในครอบครองส่วนใหญ่เป็นเครื่องพ่นยาอู่คลน สะพายหลัง คิดเป็นร้อยละ 62.97 ของอุปกรณ์ทั้งหมดทุกชนิด

ปัญหาสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกร

- อันดับที่ 1 ปัญหาเกี่ยวกับการตลาดในการขายผลผลิต ปานกลาง (2.85)
- อันดับที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภค ปานกลาง (2.81)
- อันดับที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกร ปานกลาง (2.63)
- อันดับที่ 4 ปัญหาเกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์การเกษตร ปานกลาง (2.57)
- อันดับที่ 5 ปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ปานกลาง (2.52)
- อันดับที่ 6 ปัญหาเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของดิน เล็กน้อย (2.45)
- อันดับที่ 7 ปัญหาเกี่ยวกับการขาดการเยี่ยมชมเขียนของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาล เล็กน้อย (2.39)
- อันดับที่ 8 ปัญหาเกี่ยวกับการสาธารณสุขในหมู่บ้านมี เล็กน้อย (2.15)
- อันดับที่ 9 ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงสัตว์มี เล็กน้อย (2.06)
- อันดับที่ 10 ปัญหาเกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์ในการรับข่าวสารทางการเกษตร เล็กน้อย (1.99)
- อันดับที่ 11 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยในพื้นที่ของเกษตรกรมี เล็กน้อย (1.85)
- อันดับที่ 12 ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นในการกระจายความรู้ ส่งเสริมอาชีพมี เล็กน้อย (1.85)
- อันดับที่ 13 ปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังรายการวิทยุ "แม่โจ้สัมพันธ์" มี เล็กน้อย (1.73)

อันดับที่ 14 ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกในหมู่บ้านไม่ให้ความร่วมมือมีเล็กน้อย (1.63)

อันดับที่ 15 ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มในหมู่บ้านมีเล็กน้อย (1.54)

4. ข้อเสนอแนะที่เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือใน อนาคต จากสถาบันฯ

ข้อเสนอแนะที่เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือจากสถาบันฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.82 คือ "เจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ ควรให้การเยี่ยมชมและส่งเสริมอาชีพในหมู่บ้านให้บ่อยครั้งขึ้น" และอยากให้สถาบันฯ มาช่วยเหลือพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการทำแปลงสาธิต การควบคุมโรคระบาดสัตว์ การพัฒนาอ่างเก็บน้ำ การช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การเกษตรบางชนิด และเมล็ดพันธุ์พืชที่ดี สรุปลแล้วเกษตรกรต้องการให้สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ มาดำเนินโครงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพเกษตรกรให้หมู่บ้านเจริญขึ้นในทุก ๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะ (RECOMMENDATIONS)

จากผลการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวางแผนโครงการส่งเสริมดังต่อไปนี้

1. ควรจะมีเจ้าหน้าที่ประจำโครงการ เพื่อที่จะสามารถไปให้คำแนะนำและเยี่ยมชมเกษตรกรในหมู่บ้าน
2. ควรจะมีการส่งเสริมอาชีพหลักคือการทำนา และการปลูกพืชนอกฤดูฤดูกาล เช่น ถั่วต่าง ๆ ให้เพิ่มผลผลิตขึ้น เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะสามารถยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้สูงขึ้น
3. ควรจะมีการจัดทำแปลงสาธิตการปลูกพืชและการใช้ปุ๋ยในการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ให้เกษตรกรสามารถนำไปเป็นแนวคิดได้
4. ควรจะมีการจัดการฝึกอบรมในด้านเกี่ยวกับการปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ขึ้นในหมู่บ้านโดยมีวิทยากรที่มีความชำนาญไปให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่เกษตรกร
5. ควรมีโครงการป้องกันโรคระบาดสัตว์ไปเสริมโครงการส่งเสริมเกษตรกร

6. ถ้าเป็นไปได้ ควรมีพืชหรือสัตว์พันธุ์ดีให้เกษตรกรนำไปปลูกหรือเลี้ยงขยายพันธุ์ให้กับเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน
 7. การวางแผนโครงการส่งเสริมเกษตรกรในหมู่บ้านนี้ ควรจะมีโปรแกรมการทำงานให้แน่นอนในการกำหนดเวลาไปเยี่ยมชม และให้คำแนะนำแก่เกษตรกร
-

บรรณานุกรม

ดิเรก ฤกษ์ทราย การพัฒนาชนบท กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2522

บุญศรี แก้วคำศรี และมนตรี ชอรัตน์ การพัฒนาชุมชนและวิชาชีพที่เกี่ยวของ กรุงเทพฯ: จตุจักรการพิมพ์ 2525

สุเทพ เชาวลิศ หลักการพัฒนาชุมชน กรุงเทพฯ : พี่ระพัฒนาการพิมพ์ 2524

BATTAD, F.A. 1973. Factors associated with the adoption of rice technology in Cotabato. Unpublished Ph.D Dissertation, UPLB, College, Laguna.

GOARD, D.S and G. DICKENSON. 1980. The influence of education and age of participation in rural adult education associations. Journal of Extension. Vol.7:2

GOLDSMITH, A.A and H.S. BLUSTAIN. 1980. Local organization and participation in integrated development in Jamaica. Rural Development Committee, Cornell University, Ithaca. New York

JONE, J.F. 1962. Factors affecting the adoption of new farm practices with particular reference to Central Wales and the Midland of England. Journal of Agricultural Economics. Vol.15:3

MASLOW, A.H. 1970. Motivation and personality. 2nd edition. New York: Harper.

PRADHAN, P.P. 1980. Local institutions and people participation in rural public works in Nepal. Rural Development Committee, New York, Ithaca: Cornell University

WANG, K. 1976. The relationship of adoption of recommended farm practices with selected variables in three Korean communities. New York: ADC

TAVES, O.D. 1966. A Few observations on community development as carried out in Africa and the Far East. Thailand: SEATO Seminar on Community Development

VITHYAPIMAN, N. 1971. Factors associated with adoption of agricultural practices by rubber farmers, village of Paya Luas, Pahang, Malaysia. Unpublished MS Thesis, LSU
